

قرآن، نقشه راه منظومه رشد

رویکرد قرآن بنیان به تربیت - بخش اول

سمیه رضائی پور

همراهی مریم ادیب و دکتر فاطمه فیاض نتایج پژوهش‌های خود را در این زمینه در اختیار مخاطبان قرار داده است. به همین منظور، دفتر پیش دبستانی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، نشستی را با حضور ایشان و حجت‌الاسلام والمسلمین صدوقی، سرپرست سابق مدیریت طراحی و تولید بسته‌های یادگیری دوره عمومی و متوسطه نظری سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، خانم دکتر نجفی یازوکی معاون دوره ابتدایی، و مسعود تهرانی فرجاد، مدیر گروه پیش دبستانی این سازمان ترتیب داد تا ضمن استماع نظر این پژوهشگر و مؤلفه چگونگی بهره‌مندی او از نتایج به دست آمده را در تدوین دستورالعمل راهنمای دوره پیش دبستان جویا شود. مسعود تهرانی فرجاد، در این نشست با تأکید بر اهمیت آموزش‌های پیش از دبستان گفت: «با فراز و نشیب‌های آموزش پیش دبستانی در کل کشور، تلاش ما بر این است که با استفاده از نظریات پژوهشگران و تدوین سند آموزش‌های پیش دبستانی، انسجام و وحدت رویه ایجاد کنیم.»

وی با بیان اینکه مطالبات جامعه و فضای نظام تعلیم و تربیت نشان می‌دهد که باید بسیار جدی و بنیادی اما بی‌درنگ و اثربخش و حتی فراتر از دوره پیش دبستانی برای مطالبات امروز و آینده جامعه‌مان برنامه داشته باشیم، تأکید کرد: «تحول بنیادین از بنیادی‌ترین دوره تربیت نوآموزان، یعنی آوان کودکی یا همان

با توجه به پراکندگی‌ها در حوزه مطالعاتی و اجرایی دوره پیش دبستان در کشور، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی به‌عنوان متولی طراحی و تدوین برنامه‌های آموزشی و پرورشی در اقدامی به منظور هم‌افزایی و بهره‌مندی هر چه بیشتر از ظرفیت‌ها و تلاش‌های انجام شده در حوزه آموزش و پرورش پیش از دبستان، با دعوت از پژوهشگران حوزه مطالعات کودکی در مجموعه نشست‌هایی، سعی در تدوین سند جامع برای حوزه بنیادین پیش از دبستان دارد.

احمدرضا اخوت، استاد دانشگاه تهران و عضو ارشد گروه آموزشی مدرسه دانش‌جویی قرآن و عترت این دانشگاه و خانم دکتر فیاض، عضو هیئت علمی دانشگاه الزهراء (س) از جمله کسانی هستند که طی سال‌ها مطالعه و قرآن‌پژوهی، با معرفی این کتاب آسمانی زنده و سیال به‌عنوان سند ارائه‌دهنده کارآمدترین و پویاترین روش‌های سبک زندگی، به موضوع کودک و تربیت او از منظر قرآنی ورود پیدا کرده‌اند و آن‌طور که خود می‌گویند، متخصص حوزه کودک نیستند اما دغدغه تربیت کودک به شکل اسلامی و ایرانی مبتنی بر تفکر قرآن کریم و روایات اهل بیت - علیهم‌السلام - سبب شده است که با مطالعات فراوان و بهره‌مندی از آرای صاحب‌نظران تعلیم و تربیت و روان‌شناسان کودک و نوجوان، در این زمینه دارای آثاری چند باشند.

استاد اخوت در کتابی به نام «سند بایسته‌های تربیت کودک طیب» از زیرمجموعه سند خانواده و سند تعلیم و تزکیه، با

احمدرضا اخوت

جامعه ایجاد کنید که شاکله

پیش دبستانی و مهدهای کودک ما

مبتنی بر متون مورد توجه شما شکل گیرد؟»

وی ادامه داد: «متأسفانه برخی از پدران و مادران به این معتقدند که برای جاری کردن تربیت باید از تربیت مبتنی بر آموزه‌های دینی فاصله گرفت و خود را با تربیت دنیای مدرن منطبق کرد. شما چطور می‌توانید این انگیزه را در آن‌ها ایجاد کنید که در مهدهای کودک و مراکز پیش دبستانی مجذوب روش تربیتی شما که منطبق بر گزاره‌های قرآنی است، شوند؟» صدوقی اظهار داشت: «البته ممکن است شما بگویید که چون ما براساس فطرت عمل می‌کنیم، والدین استقبال می‌کنند اما به عقیده من این جواب در عین خوب بودن، اجمالی است. ضمن اینکه شما چه نسبت و رابطه‌ای بین این متون و اسناد تحولی آموزش و پرورش می‌بینید؟»

طراحی منظومه رشد با تدبیر در قرآن

احمدرضا اخوت، مؤلف و پژوهشگر حوزه تربیت از منظر قرآن در تبیین دیدگاه خود گفت: «اصل موضوعی‌ای که ما را به مباحث در حوزه تربیت کودک کشاند، بحث «تدبیر در قرآن» بود. رویکرد ما این است که اگر قرار است قرآن مصلح زندگی باشد، باید باورمان را نسبت به این کتاب اصلاح کنیم. ما تاکنون کتاب‌های متعددی در بحث روش‌ها و گام‌های تدبیر در قرآن نوشته و در پی یافتن پاسخ به این سؤال بوده‌ایم که آیا تدبیر در قرآن می‌تواند مسائل مبتلا به جامعه را حل کند و آیا شیوه‌های

سنین پیش دبستانی آغاز می‌شود. به همین دلیل، بر گفت‌وگو با کارشناسان و فعالان مرتبط با آموزش‌های پیش از دبستان تأکید داریم. البته بیان این نکته ضروری است که از اردیبهشت ماه سال جاری این وظیفه به‌طور مشخص به آموزش و پرورش سپرده شد و سازمان بهزیستی هم مکلف به همراهی با برنامه آموزش و پرورش است.»

تهرانی فرجاد ادامه داد: «شورای راهبری پیش از دبستان سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی با ایجاد چند کارگروه در حال بررسی دیدگاه‌های مختلف است، که یکی از دیدگاه‌های شاخص، مطالعات آقای اخوت و همکاران او در دانشگاه تهران است. این عزیزان با تعبیر «منظومه رشد» از قبل از تولد تا رشد در این زمینه سنین بالا به‌ویژه در ۷ سال اول دارای برنامه هستند. به همین منظور در نشست‌هایی سعی داریم از نظراتشان در تدوین سند آموزش‌های پیش از دبستان بهره‌مند شویم.»

در ادامه، حجت‌الاسلام صدوقی با بیان این مسئله که اکنون این ذهنیت در اکثر مربیان و کسانی که در این حوزه فعالیت می‌کنند وجود دارد که باید در حوزه تربیت کودک با دیدگاه‌های دنیای غرب و دنیای مدرن فقط ارتباط برقرار کنیم نه با آیات و روایات قرآنی، گفت: «شما با توجه به واقعیت‌های جامعه چه تمهیدی را در نظر دارید که به استناد آن بتوانید انگیزشی را در

استاد اخوت در کتابی به نام «سند بایسته‌های تربیت کودک طیب» با همراهی مریم ادیب و دکتر فاطمه فیاض نتایج پژوهش‌های خود را در این زمینه در اختیار مخاطبان قرار داده است

تدبر کارایی لازم را دارند یا خیر. لذا در موضوعاتی از جمله حوزه «رشد» ورود پیدا کردیم؛ از این منظر که اقتضات سنی انسان به چه صورت است و در هر دوره‌ای باید چه خوراکی به انسان داده شود. به همین منظور، منظومه رشد در حدود ۳۰ کتاب طراحی شده است.»

وی ادامه داد: «سؤال

اصلی ما این بود که آیا قرآن می‌تواند نظر ساعدی (به معنای مساعدت‌کننده و مددکار) نسبت به مشکلات جامعه انسانی داشته باشد که با توجه به آن مثلاً یک فیلم‌ساز بتواند فیلم بسازد یا یک طراح برنامه آموزشی و پرورشی بتواند طراحی کند یا در حوزه حاکمیت بتوان مبنای حکومت را با استفاده از آن پایه‌ریزی کرد.»

این پژوهشگر تصریح کرد: «در منظومه رشد، ما وارد دوره‌های کودکی، نوجوانی، جوانی و دیگر دوره‌ها شدیم. در واقع، هدف من از ورود به این حوزه‌ها نشان دادن این موضوع به متخصصان، مانند روان‌شناسانی که قرآن می‌خوانند، بود که می‌توان این حوزه‌ها را درجه‌بندی کرد، پرسش‌نامه تهیه کرد و می‌توان مباحث قرآن را عملیاتی کرد. البته به نظر می‌رسد که به حمدالله در این زمینه اثرگذار بوده‌ایم؛ چنان‌که گروه‌هایی در مدارس و مناطق آموزش و پرورش و در دانشگاه برای پایان‌نامه و رساله‌های دکتری این مباحث را دنبال می‌کنند.»

رابطه وحدت‌بخش با سند تحول بنیادین

اخوت افزود: «در خصوص سؤال آقای صدوقی درباره چندگانگی‌هایی مانند برخورد با اسناد بالادستی، عرف مذهبی، عرف علمی حاکم بر آموزش و پرورش و عرف مردمی باید بگویم کاری که ما انجام دادیم طرح این پرسش بود که آیا می‌توانیم با تدبیر در قرآن از دالان‌های مختلف عبور کنیم. برای من به‌شخصه جالب بود که قرآن جامع همه علوم است. اگر حرف علمی هر جایی هست، قرآن جامع آن‌هاست. ما با علم به این موضوع می‌توانیم برای هر پایه‌ای در آموزش مطابق با سند تحول و ساحت‌های یادگیری و تربیتی، خروجی ارائه کنیم. در واقع، ما با استفاده از منظر بالادستی قرآن این ساحت‌ها را ابزار خود قرار می‌دهیم. ما مهر گز علما و متخصصان را در هیچ حوزه‌ای

کنار نمی‌گذاریم بلکه در پی جمع کردن و جذب آن‌ها هستیم. در خصوص رابطه ما با سند تحول آموزش و پرورش باید گفت این رابطه کاملاً وحدت‌بخش است.»

مسعود تهرانی فرجاد عنصر وحدت‌بخشی را که اخوت از آن صحبت کرد به سنت حسنه پیامبر مکرم اسلام (ص) تشبیه کرد و گفت: «پیامبر اکرم (ص) هم وقتی به پیامبری برگزیده شدند، سنت‌های پسندیده را کنار نگذاشتند و در همان بستر، اسلام و ارزش‌های آن را بنیان نهادند.»

طراحی دروس بر پایه آموزه‌های قرآن

اخوت در ادامه بر تأکید بر اینکه از منظر تدبیر در قرآن، خیلی سریع‌تر می‌توانیم سند تحول بنیادین آموزش و پرورش را اجرا کنیم و از این‌رو هیچ‌گونه اختلاف بنیادی با متخصصان این حوزه نداریم، گفت: «ما در برخی از مدارس، دروس را با پایه قرآن طراحی کردیم؛ یعنی ما به‌ازای آیات و روایات را در هر یک از مباحث دروس پیدا و ارائه نمودیم؛ به این ترتیب که مفاهیم درسی را با مفاهیم قرآنی در سوره‌ها انطباق دادیم. حتی معلمان ما با استفاده از روش تدبیر قرآنی، بازی‌های ریاضی را طراحی کردند.»

وی در پاسخ به سؤال تهرانی فرجاد درباره سابقه اجرای طرح منظومه رشد در مناطق و مدارس آموزش و پرورش گفت: «از چهار سال پیش این کار با درخواست مدیران مدارس منطقه ۱۴ آموزش و پرورش با هدف عملیاتی کردن سند تحول و آموزش و پرورش با محوریت قرآن شکل گرفت. به این منظور، منظومه رشد را با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش انطباق دادیم و همه عناصر آن را هم دیده‌ایم. سند تعلیم و تربیت روزآمد شده منظومه رشد را هم با توجه به همین تجربه و سابقه برای هر سنی تهیه کردیم.»

وی ادامه داد: «همواره از دغدغه‌های ما این بوده است که نظامی طراحی کنیم که با توجه به مسائل روز، همیشه کارآمد باشد. این نتیجه فقط با قرآن و روایات به دست می‌آید. البته بیان این نکته ضروری است که این طرح فقط به ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی نمی‌پردازد بلکه به دیگر ابعاد تربیت کودک نیز توجه دارد؛ یعنی با استفاده از اصلاح «خوب» خود فرد با توجه به نظام فکری‌اش برای او نسخه می‌پیچیم. در واقع، سر قرآن همین است که «خوب‌تر» خود را جایگزین «خوب» نظام فکری فرد می‌کند.»

بخش دوم این گفت‌وگو مربوط به تبیین منظومه رشد توسط خانم دکتر فیاض است که با توجه به حجم مطالب، ان‌شاءالله در شماره بعدی ارائه خواهد شد.

در رویکرد
منظومه رشد
قرآن مصلح
زندگی است و
باید باورمان را
نسبت به این
کتاب اصلاح
کنیم